

תקצירים

השתלבות מחדש בחיים לאחר שבי: מודל הכשרה רב רובדי "מלמעלה למטה" ו"מלמטה למעלה" לאנשי מקצוע העובדים עם ילדים חטופים

**כרמית כ"ץ
מעין ג'ייקובסון**

פעולות הטרור והמלחמות האחרונות הביאו להפרה בוטה של זכויות ילדים הכוללת חטיפת ילדים. ב-7 באוקטובר 2023, מעל 250 אנשים, ביניהם 40 ילדים, נחטפו מישראל על ידי חמאס ושותפיו לעזה. הילדים שנחטפו הוחזקו בשבי כמעט חודשיים ולקראת סוף נובמבר 2023 רובם הוחזרו לישראל כחלק מעסקת שחרור חטופים. בתגובה לכך, משרד הרווחה והביטחון החברתי בישראל, בשיתוף מכון חרוב, פיתחו תוכניות הכשרה והנחיות גמישות, הניתנות להתאמה עבור מגוון גורמי המקצוע הרלוונטיים, כולל עובדים סוציאליים, על מנת לתמוך בתהליך השיקום של הילדים. הקווים המנחים התבססו על מודל המדגיש שילוב של מידע "מלמעלה-למטה" (top-down) ומידע "מלמטה-למעלה" (bottom-up). "מידע" "מלמעלה-למטה" מבוסס על עקרונות של טיפול בטראומה ועל המומחיות המקצועית של כותבי ההנחיות, בעוד שמידע "מלמטה-למעלה" מאפשר התאמה ולמידה ישירות מתוך חוויות העובדים הסוציאליים והילדים לאחר חזרתם. עם חזרתם של הילדים, התהווה מידע "מלמטה-למעלה" ותובנות חשובות שעיצבו את שיטות הטיפול. מודל זה מתכתב עם האמונה של מכון חרוב שידע הוא דינמי, רב-ממדי, ואינו מגיע ממקור אחד. מסמך פרקטי זה יבחן את המודל ויסביר כיצד הוא שילב עקרונות "מלמעלה-למטה" עם תובנות "מלמטה-למעלה". בנוסף, המסמך ידון בתועלת שבשילוב שתי הגישות הללו בפיתוח אסטרטגיות לשיקום ילדים שנחטפו.

מילות מפתח: חטיפת ילדים; מלחמה וטרור; זכויות ילדים; גישות מלמעלה מטה ומלמטה למעלה; טיפול בטראומה; שיקום לאחר שבי.

התמודדות עם "משבר המהגרים" בעיר ניו יורק: המקרה של המרכז הרפואי האוניברסיטאי פרסביטריאן בניו יורק

נתניאל קרץ
ג'ון ולנסיה
טנסיה ריצ'רדס
דודי מאייר

ההגירה הגלובלית נמצאת בעלייה בשל לחצים פוליטיים, חברתיים-כלכליים וסביבתיים. בשנת 2022, 108.4 מיליון בני אדם נעקרו ממקום מושבם בכפייה, בהם 35.3 מיליון פליטים ו-43.3 מיליון ילדים. בארצות הברית, ובמיוחד בעיר ניו יורק, העלייה החדה במספר המהגרים כונתה "משבר המהגרים". האומות המאוחדות מגדירות משבר הגירה כ"זרמי הגירה מורכבים ורחבי היקף בדרך כלל, כמו גם דפוסי ניידות [...] אשר לעיתים קרובות יוצרים פגיעות משמעותית עבור האנשים והקהילות המעורבות, ומציבים אתגרים חמורים לניהול ההגירה" (הארגון הבינלאומי להגירה, ללא תאריך). למרות מסגרות בינלאומיות לזכויות אדם, מדיניות ההגירה האמריקאית לעיתים קרובות אינה מגינה על זכויות המהגרים, ובמיוחד על ילדים פגיעים. העלייה בהגירה על רקע שינויי אקלים ומשברים סביבתיים, כלכליים ופוליטיים מדגישה את הצורך בחדשנות במערכות הבריאות, ובאימוץ אסטרטגיות המתבססות על מעורבות קהילתית. היא גם מדגישה את תפקידם החיוני של מרכזים רפואיים אקדמיים בתמיכה בקהילות מוחלשות. בניו יורק סיטי, מהגרים רבים חסרים קשרים קהילתיים, ולכן נדרשת שותפות בין קבוצות שורש, ארגונים ללא כוונת רווח וגופים עירוניים כדי לתת מענה לצרכים דחופים. מאמר זה מציג כיצד בית החולים ניו יורק-פרסביטריאן (NYP), בשיתוף עם ארגונים קהילתיים, פועל למענה לצרכים אלו באמצעות יוזמות כגון הערכת צרכים, שירותים קליניים, סיוע משפטי, מרחבים בטוחים לילדים, הכשרה תעסוקתית וטיפול עזמאות.

מילות מפתח: בריאות מהגרים; הגירה גלובלית; ילדים עקורים; שיתוף פעולה קהילתי; מבקשי מקלט; שוויון בבריאות.

בעין הסערה: גיוס, הכשרה וליווי של צוותי חינוך בחירום

מיה ויזל

המציאות הגלובלית, בה אלפי ילדים חיים במעמד של פליטים או באזורי קונפליקט, מדגישה את הצורך החיוני בחינוך איכותי כמרכיב חיוני בשיקומם החברתי והרגשי. על מנת לאפשר חינוך איכותי שכזה, יש צורך כוח אדם חינוכי מיומן ומקצועי. המחקר הנוכחי מתמקד בניתוח המאפיינים הייחודיים של אנשי ונשות החינוך הפועלים בהקשרים אלו, תוך בחינת תהליכי ניהול משאבי האנוש המרכזיים - החל מגיוס וסינון, דרך הכשרה ועד לשימור המשאב האנושי בסביבת עבודה המתאפיינת באי-ודאות ועומס רגשי. בעוד שגוף הידע המחקרי בתחום החינוך לפליטים ומבקשי מקלט הולך ומתרחב, מחקר מועט הוקדש לאספקטים של ניהול ההון האנושי. מאמר זה מבקש גשר על פער זה באמצעות תובנות יישומיות המיועדות לאנשי שטח בעתות חירום ובשגרה. ההמלצות והתובנות מבוססים על ניסיונה ההתנדבותי של הכותבת בהקמת מערכות חינוכיות למפונים באזור ים המלח בעקבות מלחמת חרבות ברזל, בשילוב מחקר איכותני מקיף שכלל 60 אנשי ונשות חינוך במרכזי פינוי ברחבי ישראל. מטאפורת הסערה מייצגת נאמנה מצבי מלחמה המאופיינים באי-ודאות, סערת רגשות וכאוס. המחקר מתמקד בהיבט מהותי של התמודדות עם סערות מסוג זה: זיהוי, הכשרה ופיתוח של הצוות החינוכי המלווה את התהליך. במוקד הדיון עומדות שאלות מפתח הנוגעות לבחירת אנשי הצוות המתאימים, תהליכי ההכשרה המיטביים, אסטרטגיות שימור והתמדה, וטיפול ההתפתחות המקצועית שלהם לאורך זמן.

מילות מפתח: חינוך פליטים, חוסן, מרכזי מפונים, גיוס והכשרת מורים, עבודת צוות

"האם נחזור הביתה יום אחד?" נשים בורחות עם ילדיהן ממלחמה

אליס גאיה

אירועי שבעה באוקטובר 2023 הובילו לתנועה ערה של אוכלוסייה בתוך ישראל, ממנה ואליה. מחקר אנתרופולוגי זה מתמקד בקבוצה ייחודית של נשים ישראליות שברחו עם ילדיהן לאי אֵוֶה ביוון בעוד בני זוגן נשארו בישראל. המחקר בוחן את חוויותיהן באמצעות מתודולוגיה אתנוגרפית הכוללת תצפיות משתתפות שנערכו בנובמבר 2023, 14 ראיונות עומק, וניתוח תוכן של רשתות חברתיות. המחקר מציג את המושג "פליטות פריבילגיות" כקטגוריה אנליטית חדשה, המתארת מצב ייחודי שבו נשים מרגישות מאוימות ובורחות מישראל, אך נהנות ממשאבים ומאפשרויות בחירה שאינם טיפוסיים למצבי פליטות מסורתיים. הממצאים מצביעים על מורכבות בתהליכי קבלת ההחלטות ועל היווצרות מצב לימינלי מתמשך, המאתגר תפיסות מסורתיות של זהות והגירה. המחקר מדגיש את תפקידן המרכזי של רשתות חברתיות בתהליכי ההגירה ומאיר אסטרטגיות התמודדות ייחודיות של נשים בעלות משאבים. המסקנות מרחיבות את ההבנה התיאורטית של הגירה בעקבות משבר ומציעות תובנות חדשות על האופן שבו משאבים חומריים, חברתיים וטכנולוגיים מעצבים חוויות של הגירה כפויה בעידן המודרני.

מילות מפתח: הגירה, פליטות פריבילגיות, מלחמה, ישראל, אתנוגרפיה

ממלחמה למלחמה: עולים חדשים במלחמת "חרבות ברזל"

רוית תלמי כהן

סבטלנה צ'אצ'אשווילי-בולוטין

פרולוג בחלוף יותר מחמש מאות ימי מלחמה בישראל

כיום יותר מחמש מאות ימים חלפו מאז פרוץ הלחימה בישראל ב-7 באוקטובר 2023, אירוע שהצטרף למלחמה המתמשכת בין רוסיה לאוקראינה ולמלחמה בצפון אתיופיה. מלחמות אלו, המתרחשות במקביל ובזירות גיאופוליטיות שונות, אינן רק מאבקים על טריטוריה ושלטון, אלא גם תהליכים חברתיים ותרבותיים עמוקים, המשפיעים על חיי הפרטים והקהילות, על חוויית הזמן והמרחב, ועל תפיסות הבית והשייכות.

במציאות זו, שבה מלחמות משנות לא רק גבולות פוליטיים אלא גם מסלולים אישיים וקהילתיים, נוצרות מצבי חיים חדשים עבור יחידים וקבוצות שנמצאים בתנועה מתמדת – בין מקומות, זהויות ומצבי חירום. עבור רבים המגיעים בעקבות המלחמה בארץ המוצא, המעבר ממדינה אחת לאחרת אינו מסמל סיום של מצב חירום אלא המשכיותו בתנאים חדשים.

בתוך מציאות זו של מתחים מתמשכים, חוסר ודאות, ותחושת נדודים בין מלחמה למלחמה, אנו מבקשות להביא לידיעתכם את נייר העמדה שנכתב בשלושת השבועות הראשונים ללחימה בישראל. המסמך, שפורסם [באתר המכון להגירה ושילוב חברתי](#), הוצג במספר [כנסים מקוונים](#) ושימש בסיס לדיונים מקצועיים ולפגישות ייעודיות בראשית המלחמה. תוכנו הופנה בעיקר לקובעי מדיניות ולגורמים מקצועיים שפעלו בשטח, ונראה כי הוא נותר רלוונטי גם היום.

המלחמה שפרצה ב-7 באוקטובר הציבה אתגרים חסרי תקדים בפני החברה הישראלית, אך גם חשפה גילויים רבים של סולידריות, התנדבות ויוזמה קהילתית. בין שלל ההיבטים שעלו בתקופה זו, נדרשנו במיוחד לסוגיית העולים שהגיעו לישראל מאזורים מוכי לחימה, ונאלצו להתמודד כאן עם מציאות של מלחמה נוספת – מצב של הגירה ממלחמה למלחמה.

כנשות אקדמיה המתמחות בתחום העלייה וההגירה, ראינו חשיבות רבה בהעלאת סוגיה זו באמצעות כתיבת נייר עמדה המתייחס לעולים שהגיעו לישראל מאזורים מוכי לחימה ונאלצו להתמודד כאן עם מציאות של מלחמה נוספת.

מילות מפתח: מלחמה, מלחמה כפולה, עולים חדשים, קליטת עלייה.

הכשרת צוותים לתמיכה בילדים בגיל הרך בעת משבר: התאמת עקרונות גלובליים למציאויות מקומיות

**יאן סרדצה
יו"ר חרומצ'נקו**

מאמר זה מציע מסגרת חדשנית להכשרה ולהדרכה של אנשי מקצוע לגיל הרך הפועלים במצבי חירום. המסגרת משלבת עקרונות התפתחותיים גלובליים עם גורמים תרבותיים והקשרים מקומיים. זאת במטרה להבטיח הכשרה מקיפה וגמישה, המותאמת לצורך הדחוף בהתערבויות מהירות ורגישות להקשר, הניתנות ליישום במגוון סביבות בלתי צפויות. המחקר בוחן התערבויות רגישות-להקשר להתמודדות עם האתגרים הייחודיים העומדים בפני ילדים עקורים ופליטים, ומדגיש את חשיבותם של מרחבים מותאמים לילדים כמקור לתמיכה פסיכו-חברתית. גישה זו תורמת לחינוך רגיש לטראומה, מקדמת שיתוף פעולה עם המשפחה, ומחזקת את החוסן הקהילתי – תוך שמירה על פיתוח מקצועי מהיר ומעמיק כאחד. באמצעות התאמה של דרכי פעולה מיטביות שפותחו בישראל להקשרים במזרח אירופה, אנו מציעים מודלים להכשרה הניתנים להרחבה, המגיבים לרקע התרבותי המקומי ומספקים תובנות יישומיות עבור אנשי מקצוע ומקבלי החלטות המסייעים לילדים פגיעים במצבי חירום ברחבי העולם..

יישום תובנות ממחקר וניסיון עבר: התערבויות אפקטיביות למשפחות עקורות בישראל לאחר מתקפת ה-7 באוקטובר¹

**יאן סרדצה
ומרים שפירא**

מאמר שדה זה מציע התערבויות טיפוליות למשפחות עקורות בתוך ישראל בעקבות הטבח שאירע ב-7 באוקטובר 2023. תוך שילוב בין ניסיון מהשטח לבין ידע מחקרי מבוסס, אנו בוחנים דרכי פעולה מיטביות להתמודדות עם טראומה הנובעת מעקירה. המחקר עושה שימוש בגישה המודעת להקשר, ומדגיש אתגרים פסיכו-חברתיים העומדים בפני ילדים, הורים וקהילות. הנושאים המרכזיים כוללים שיבוש בתפקידי המשפחה המסורתיים, התאמה של מודלים טיפוליים, וחשיבות החוסן הקהילתי. הממצאים מדגישים את החשיבות של התערבויות ממוקדות-משפחה, המשכיות הטיפול, והתאמה של התערבויות לטראומות על בסיס ניסיון היסטורי. מאמר זה מציע אסטרטגיות מעשיות לאנשי מקצוע בתחום בריאות הנפש, הפועלים עם אוכלוסיות עקורות בתנאים קיצוניים.

מילות מפתח: טראומת עקירה, חוסן קהילתי, התערבויות מותאמות הקשר, טיפול ממוקד משפחה, הסתגלות פסיכו-חברתית.